

iz pozadine, društvima, kompanijama, pojedincima i grupama, koje nemaju nikakvog uticaja na zakonodavstvo, vladino ili parlamentarno odlučivanje ili finansijske tokove,“ konstatirao je, „umjesto u politici i odsustvu ozbiljne političke analize problema slovenačkog društva, čime bi se omogućilo otklanjanje njihovih uzroka.“

Etiketiranjem sa ideološkim, najčešće komunističkim predznakom, je samo zamučivanje i zamagljivanje političke stvarnosti.

U zborniku, Kučan je zapisao: „Društvo je djelovalo u uvjerenju da su i država i politika zainteresirani za postojanje centara dijaloga. Sužavanje prostora dijaloga zato ne može biti u korist društva, kao što to ne bi bilo ni povlačenje *Foruma 21*.“<sup>729</sup>

## **Posebni izvještaj predsjednika Vlade RS za Bosnu i Hercegovinu**

### **Kučan – visoki predstavnik u BiH?**

Milan Kučan je kao predsjednik mnogo pažnje posvetio Balkanu. Posebno je bio zabrinut za Bosnu i Hercegovinu. U izjavama, intervjuima, bilateralnim razgovorima, na međunarodnim forumima i drugim skupovima, upozoravao je na dimenzije ratne katastrofe, na ignorantsko ponašanje Evropske unije, na nesigurnu sudbinu BiH kao države, nakon intervencije NATO i uspostavljanja mira na osnovu Daytonskog sporazuma. Njegovu podršku u oba predsjednička mandata, a i kasnije, u BiH su znali cijeniti.

U aprilu 2005. *Oslobođenje* je objavilo vijest da je osam bivših sarajevskih gradonačelnika (Salko Selimović, Vaso Radić, Juraj Martinović, Tarik Kupusović, Dane Olbina, Dane Maljković, Dragutin Kosovac i Rasim Gačanović), pozvalo Predsjedništvo i Vijeće ministara BiH da se angažiraju u izboru novog visokog predstavnika međunarodne zajednice u BiH, koji će 2006. preuzeti mandat od Britanca Paddyja Ashdowna. Podvukli su da je krajnje vrijeme da to bude ličnost koja poznaje odnose u državi. Po njihovom mišljenju, najprimjereniji kandidat je Milan Kučan. BiH, inače, nije imala nikakvog uticaja pri izboru visokog predstavnika; njega na prijedlog Vijeća za implementaciju mira u BiH (PIC), u kojem su predstavnici najuticajnijih zapadnih država i Rusija, imenuje Vijeće sigurnosti UN. Taj položaj je uvijek pripadao diplomati iz neke evropske države. Prijedlog gradonačelnika bio je iznenađenje za Kučana. Shvatio ga je kao izraz povjerenja, koje počiva na poznavanju njegovih stavova o rješavanju krize na zapadnom Balkanu i, posebno, problema sa kojima se suočava BiH. „Istovremeno, prijedlog razumijem kao izraz razumljive želje građana BiH da aktivno sarađuju u traženju dugoročnog rješenja za budućnost svoje države“ napisao je između

---

<sup>729</sup> Konferencija za štampu *Foruma 21*. Zbornik „Forum 21 2004-2014“, saopštenje za štampu, Ljubljana, 9. 12. 2014.

ostaloga.<sup>730</sup> Sarajevska inicijativa nije uspjela. Asdowna je, u februaru 2006. naslijedio Nijemac, Christian Schwartz Schilling.<sup>731</sup>

### **Imenovanje Milana Kučana za posebnog izvjestioca slovenske Vlade za BiH**

Borut Pahor, predsjednik Vlade, pozvao je 2010. Milana Kučana da preuzme ulogu posebnog slovenačkog izvještača za BiH. Nakon dužeg razmišljanja, pošto je znao da time preuzima veliku odgovornost, Kučan je pristao. Produbljenom analizom, Slovenija bi mogla doprinijeti konzistentnijoj evropskoj politici prema BiH, kao i ostvarivati mogućnosti da BiH postane faktor stabilnosti i bržeg razvoja cijele regije, bila je njegova ocjena, zbog koje je prihvatio ponudu.

Ključni momenat u njegovoj odluci bila je činjenica da je Vijeće Evrope planiralo posebnu raspravu o situaciji u BiH i o njenoj budućnosti. Izvještaj za predsjednika Vlade pomogao bi da slovenačka Vlada i slovenačka država prije početka te rasprave podrobnije razrade svoje stavove. Slovenija ima, po njegovom mišljenju, odgovornost da pomaže, ako je njena pomoć poželjna, već i zbog toga što je BiH bila najveća žrtva raspada Jugoslavije.

U razgovorima vođenim u BiH, želio je na prvom mjestu utvrditi postoji li i kolika je spremnost ključnih političkih aktera u BiH za temeljitije ustavne reforme koje bi, nakon izbora, državi omogućile veću funkcionalnost i, istovremeno, približile državu procesu integracije u EU.

Pahorova inicijativa bila je posljedica promjena u slovenačkoj vanjskoj politici prema Zapadnom Balkanu. Slovenačkim lijevo-liberalnim poslanicima u Evropskom parlamentu uspjelo je postići krajem 2009. da se ukinu vize za državljane Makedonije, Srbije i Crne Gore, a nešto kasnije i Albanije i BiH. Slovenačka vlada pokušala je, doduše neuspješno, posredovati u sporovima između Srbije i Kosova, pokušala je organizirati i sastanak na vrhu država nekadašnje Jugoslavije o spornim pitanjima. Takvim potezima pokušala je poboljšati sliku Slovenije u očima građana nekadašnje Jugoslavije, a posredno je priznala i da je politika „bijega sa Balkana“ kojoj se Kučan stalno suprotstavljao, pogrešna. Povjerenje koje je Slovenija svojom neprincipijelnom politikom izgubila nakon raspada zajedničke države, bilo je teško ponovno steći. Pored toga su, u taj prostor, kako u ekonomskom i političkom, tako u ekspertnom smislu ulazile druge države, Austrija posebno, a slične ambicije pokazivala je i Hrvatska. Slovenačko približavanje Balkanu bilo je pozitivno i zbog toga što je, zbog teške ekonomske krize, zanimanje za zapadni Balkan i širenje EU drastično opalo.

Vlada je 4. novembra 2010. imenovala Kučana za posebnog izvještača predsjednika Vlade za Bosnu i Hercegovinu.

---

<sup>730</sup> „Kučan visoki predstavnik u BiH?“, *Delo*, 12. 4. 2005.

<sup>731</sup> U julu 2007., na tom položaju ga je naslijedio Slovak, Miroslav Lajčak, u martu 2009, Austrijanac Valentin Inzko.

„Na međunarodnim susretima (nas) često pitaju za mišljenje o pogledima na razvoj susjednih država, posebno kad se radi o miru, blagostanju i budućnosti BiH, kao i dugih naroda i država u tom dijelu Evrope“ obrazložio je Pahor Kučanovo imenovanje na konferenciji za štampu, pa još dodao da Kučan ima „znanje, iskustvo i mudrost, da može i između redova pročitati kakvi su pravi interesi vođa entiteta u BiH.“<sup>732</sup>

Prilikom imenovanja, Kučan je preuzeo zadatak da pripremi poseban izvještaj na osnovu kojeg će predsjednik Vlade oblikovati stavove Slovenije sa kojim će ona nastupati u susretima sa stranim voditeljima. Pahorova očekivanja su bila da će u izvještaju biti „opis razmišljanja posebnog izvještača Milana Kučana o temeljnim nastojanjima koja se odnose na budućnost BiH.“<sup>733</sup>

## Odgovori

Predsjednik Republike, dr. Danilo Türk je pozdravio Kučanovo imenovanje riječima da „ideja nije nova, ali je došla u pravom trenutku za novi napor da se BiH pomogne na njenom putu u EU“. Ministar vanjskih poslova, Žbogar je, na sastanku parlamentarnog Odbora za vanjsku politiku 10. novembra ocijenio da je „Kučan, kao politička ličnost, dodana vrijednost koja je veoma prihvatljiva za političke vođe u BiH.“

Kučanovom imenovanju suprotstavili su se u desničarskim političkim partijama. Mlada Slovenija, podmladak vanparlamentarne partije NSi (Nova Slovenija), Pahoru je 8. novembra na svojoj internetskoj stranici prigovorila da Kučanovim imenovanjem samo prikuplja političke bodove, a Kučana su pokušali diskvalificirati ideološkim ocjenama kako, navodno, „spada u muzej komunističke Jugoslavije“, da je politički slijedio i podržavao one koji su sistematski kršili ljudska prava u Jugoslaviji, zatirali medijske slobode, osuđivali ljude na montiranim sudskim procesima, onemogućavali razvoj demokratije u regiji. Kritički su bili i u SDS. Na sjednici parlamentarnog Odbora za vanjsku politiku, pred napadima poslanika SDS, Mire Petka, Kučana je branio i ministar vanjskih poslova Samuel Žbogar.

Uzbuđenje je zavlдалo i među srpskim političarima. Predsjednik Srpske demokratske stranke, Mladen Bosić, novinarima u Sarajevu je izjavio da Kučan nije primjerena osoba za taj položaj „zbog istorijskog iskustva u vezi sa raspadom bivše Jugoslavije“, a još žešći je bio premijer Republike Srpske, Milorad Dodik, koji je, za POP TV izjavio da je Kučan za Srbe, „čovjek koji je, zajedno sa Miloševićem i Tuđmanom radio na razbijanju bivše Jugoslavije.“

„Međutim, prijem Kučana kod Bosića i Dodika nije bio leden, upravo suprotno“, sjeća se Špela Furlan, „bio je pun poštovanja, a razgovori su bili detaljni.“

---

<sup>732</sup>Premijer Borut Pahor i posebni izvještač za BiH, Milan Kučan o ulozi posebnog izvještača za BiH, izjava za štampu, 8. 11. 2010.

<sup>733</sup> Isto

## Izveštaj i komentari

Kučan je svoju misiju priveo kraju u tri mjeseca, u februaru 2011. godine. Kao i obično, zadatka se sistematski prihvatio. Imao je više od šezdeset razgovora sa bosanskohercegovačkim, slovenačkim, hrvatskim i evropskim diplomatima iz različitih država, političkim analitičarima, profesorima univerziteta i drugim stručnjacima. Dva puta se sastao i sa vođstvom SOVE. Izveštaj je, ipak, prvenstveno temeljio na njegovom dobrom poznavanju bosanskohercegovačkih odnosa, jer ih je decenijama pratio, neprekidno i pažljivo, poznajući ljude i historiju svakog naroda, njihove jezike, kulturu i običaje, kao i uređenje BiH i promjene do kojih je došlo. Kao pravnik, mnogo vremena je posvetio proučavanju dokumenata i drugih pisanih materijala. Očekivana i najavljena rasprava o BiH, na sastanku vodećih evropskih državnika u cjelini je otpala. Njihovu pažnju su odvukla potpuno druga užarena politička pitanja. O BiH nije ni u pauzi bilo riječi.

Na prijedlog predsjednika Vlade, Boruta Pahora, Kučan je izvještaj predstavio u Briselu, predsjedniku Vijeća Evrope, Hermanu Van Rompuyu, a tri dana kasnije i saradnicima njemačke kancelarke Angele Merkel. Izvještaj je izazvao veliko zanimanje, o njemu je i Kučan razgovarao sa predsjednicima država, političarima, diplomatima, političkim analitičarima i poznaviocima problematike BiH.

Sredinom marta izvještaj je predstavljen na sjednici Odbora za vanjsku politiku Državnog zbora. Na njoj je učestvovao i Milan Kučan, ministar vanjskih poslova Samuel Žbogar i premijer Borut Pahor. Odbor nije donosio nikave posebne zaključke, a iz škratih izjava njegovih članova je vidljivo da su se članovi Odbora slagali sa Kučanovim ocjenama.<sup>734</sup>

Kučanov izvještaj je brzo postao predmet špekulacija i političkog ocjenjivanja. Tome u korist išla je i činjenica da izvještaj nije bio javno objavljen, pa mu se moglo pripisati šta je kome palo na pamet. Zijad Bećirović, direktor Međunarodnog instituta za bliskoistočne i balkanske studije (IFIMES), sa sjedištem u Ljubljani, sadržaj izvještaja je reducirao samo na pitanje identifikacije bosanskohercegovačkih političara sa državom BiH i prigovorio da izvještaj ispostavlja jednu od najopasnijih teza za opstanak BiH – zahtjev da ljudi odgovore na pitanje da li žele, ili ne žele, živjeti u BiH.<sup>735</sup>

Jelko Kacin, u to vrijeme izvještač Evropskog Parlamenta za Srbiju, u intervjuu za *Oslobođenje*, Kučanu prigovara da podržava težnje Republike Srpske za otcjepljenje.<sup>736</sup>

---

<sup>734</sup> Pogledaj „Poslanici so se seznanili z zaupnim Kučanovim poročilom o BiH“, *Dnevnik*, 16. 3. 2011, str. 2.

<sup>735</sup> „Beograd dominira političkom scenom u BiH“, intervju Dženane Karup-Druško sa Zijadom Bećirovićem, *Belgium*, 25. 4. 2011. [http://\(www.orbus.be./aktua/2011/aktua3144.htm\)](http://(www.orbus.be./aktua/2011/aktua3144.htm)

<sup>736</sup> „Jelko Kacin, izvještač Evropskog Parlamenta za Srbiju: Kučanova diskretna podrška Dodiku“, intervju Jadranke Dizdar sa Jelkom Kacinom, *Oslobođenje*, 22. 1. 2012, str. 4.

Davor Gjenero, hrvatski politički analitičar, u zagrebačkom *Vjesniku* piše da je Kučan naklonjen podjeli BiH. Prikazao ga je i kao političara koji je iz pozadine dirigirao Pahoru u početku blokade hrvatskog procesa pridruživanja EU, jer „ne spada u politički okoliš EU u pravom smislu riječi, nego među tranzicijske političke vođe“. Izvještaj je Gjenero povezao sa legitimizacijom nezavisnosti Kosova, neobavezujućim stavom Međunarodnog suda u Haagu o Deklaraciji o nezavisnosti Kosova, koja nikako ne smije postati presedan za legitimiziranje nezavisnosti Republike Srpske.<sup>737</sup>

U javnim nastupima Kučan je više puta govorio o svojim stavovima o BiH zapisanim u izvještaju, odgovarao je na sve prigovore, ali su se oni i dalje ponavljali. U *Vjesniku* su objavili njegov odgovor Gjeneru.

„G. Gjenero svakako ima pravo izjašnjavati se o meni kao čovjeku i političaru, uključujući moju 'tranzicijsku determiniranost' i neeuropstvo. No, g. Gjenero nema pravo falsificirati moje stavove o BiH koje čak i ne poznaje. Stavovi s kojim u članku polemizira, nisu moji stavovi. Štoviše, to je daleko od onoga za što se zalažem u izvještaju o BiH, koji sam pripremio za Vladu Republike Slovenije, njena premijera i za predsjednika Republike Slovenije. U izvještaju nema nikakvog mog zalaganja za disoluciju BiH i uzalud bi u njemu tražili nekakav 'Kučanov koncept' o podjeli BiH o kojem govori g. Gjenero. Naprotiv, cjelokupni moj izvještaj, u kome nikako ne bježim od realnih dilema, sadrži tri temeljne intencije: očuvati BiH kao jedinstvenu državu triju ravnopravnih naroda, koji zajedno nose odgovornost za njenu budućnost, osigurati funkcionalnost države te ubrzati put BiH u evropsku integraciju. Iskreno se zalažem da takav pristup podrži i Bruxelles, da shvati kako je proces pridruživanja BiH Europskoj uniji ujedno i proces izgrađivanja države i njene unutarnje integracije te proces učvršćivanja mira. Zbog značajnih specifičnosti BiH i njen put u EU mora biti specifičan, drukčiji od puteva i tajminga drugih država. Pri tome sam svjestan i čvrsto uvjeren da je učvršćivanje svijesti građanima BiH o tome da je BiH njihova zajednička država u kojoj sami uređuju uvjete zajedničkog života, prije svega zadatak političkih elita svih triju naroda, koji za nužan konsenzus o tome moraju imati mandat svojih nacionalnih korpusa.“<sup>738</sup>

Svoje tumačenje Kučanovih stavova, Gjenero je utemeljio na interpretacijama koje je, prilikom svoje posjete Washingtonu, o izvještaju davao Borut Pahor, a ne na osnovu poznavanja teksta izvještaja. To se vidi i iz njegovog kasnijeg intervjua za Bošnjačku islamsku zajednicu Norrköping u Norveškoj. „U političkim i diplomatskim kuloarima na Balkanu u to vrijeme se intenzivno raspravljalo o političkom dokumentu koji je bivši predsjednik Kučan pripremio za slovenačku Vladu i zbog kojeg je premijer Pahor, kada je govorio pred predstavnicima civilnog

---

<sup>737</sup>Davor Gjenero, „Unitaristička i disolucijska opasnost za konsocijacijsku perspektivu BiH“, *Vjesnik*, Zagreb, 19. 3. 2011, str. 9.

<sup>738</sup>Odgovor Milana Kučana u *Vjesniku*, 30. 3. 2011.

društva u Washingtonu, izazvao zaprepaštenje izjavom da treba razmišljati i o mogućnostima raspada Bosne i Hercegovine, ako se pokaže da tri naroda u Bosni i Hercegovini ne mogu živjeti zajedno. Iako je realni uticaj slovenačke politike na kreiranje političkog rješenja na Balkanu obrnuto proporcionalan njenim ambicijama, ne bi bilo dobro kada bi članice EU započele formalnije nego Pahor i Kučan zagovarati takvo rješenje za BiH, koje bi polazilo od raspada susjedne države. (...) U tom smislu je dobro da je bivši predsjednik Kučan javno potvrdio da nije pristalica takvog rješenja. U svemu tome je najmanje važno šta piše u njegovom dokumentu.<sup>739</sup>

Najbolji odgovor na sve različite interpretacije i manipulacije, daje izvještaj sam. Glavne smjernice za djelovanje EU, na osnovu svog izvještaja, Kučan je predstavio u razgovoru sa predsjednikom Vijeća Evrope, Hermanom Van Rompuyem. Van Rompuya je pozvao da, na prvom mjestu, EU pokaže ozbiljan interes za Bosnu i Hercegovinu, pošto je pitanje BiH jedno od ključnih za bezbjednost Evrope i zahtijeva poseban program angažiranja EU da BiH uistinu postane ozbiljan partner u pregovorima u približavanju i uključivanju u EU. Po njegovom mišljenju, potrebno je napraviti poseban vremenski plan za BiH, sa preciziranim etapama. Neophodnost posebnog angažmana EU je argumentirao činjenicom da se u slučaju Bosne i Hercegovine ne radi samo o približavanju EU nego o procesu izgradnje države i mira: potrebne promjene u BiH bile bi, dakle, posljedica angažiranja EU i uslov da BiH započne pregovore za približavanje EU.

Za Kučana je bilo veoma važno pitanje koliko je političarima u BiH u interesu i koliko veliki je njihov interes za ulazak u EU. Po njegovom mišljenju, testiranje tog deklarativnog interesa je ostvarivanje zahtjeva EU. Imao je rezerve prema zahtjevima EU za promjene Ustava u skladu sa evropskim normama, rekavši da je to, s obzirom na stavove Republike Srpske, teško ostvarljivo. Veću naklonjenost pokazao je prema sporazumu između ključnih političkih partija u BiH, kojim bi potvrdile svoj zajednički interes i obavezu da će zajednički djelovati za ulazak u EU i tome cilju podrediti sve druge interese, uključivši i korištenje veta u procese harmonizacije zakonodavstva BiH sa EU.

Upozorio je da u BiH realnu moć imaju političke partije, a ne institucije, da su te partije po pravilu nacionalne i njihovi interesi su prvenstveno nacionalni, a ne državni, pa zato političku budućnost države grade na nacionalnim interesima. Između njih nema ni dijaloga, ni dogovora o budućnosti države. Zato bi njihov međusobni sporazum o približavanju EU bio test njihovog interesa za opstanak i sigurnost zajedničke države. Kučan je, zatim, sažeo tekst izvještaja u tri koncepta o budućnosti BiH. Oni su doveli do rata, a nakon njegovog prekida Daytonskim mirom ti koncepti se pokušavaju ostvariti političkim sredstvima.

---

<sup>739</sup> „Bosna i Hercegovina mora postati prioritet Unije,“ intervju Bedrudina Gušića sa Davorom Gjenero, Bosanska islamska zajednica Norrköping (dostupno i na <http://www.izminfo.org/intervjudavorgjenero.htm>).

„Dayton je naturio državnu strukturu sa tri nacije i dva državna entiteta u međusobnom konfederalnom odnosu, što je teško ostvariva formula i samo nastaju problemi. Bonska ovlaštenja posežu u ovlaštenja definirana konfederalnim uređenjem. Mjere OHR nisu bile po volji političara u BiH, pa je došlo do sistema blokada, koje rješava OHR. Ti problemi su rješivi u procesu približavanja EU, ako to približavanje bude dvosmjerno, kao dvosmjerna cesta; ne samo u interesu BiH za EU, nego i u interesu EU za BiH.

Zašto bi, da bi ostvarenje toga bilo moguće, bio potreban poseban angažman? Ne zato da se za BiH uvedu posebni kriteriji za pristupanje, nego upravo suprotno, kriteriji moraju biti isti za BiH, kao i za druge. Poseban angažman potreban je zato da se BiH osposobi do tog stepena da je sposobna ispunjavati kriterije, pa bi 'prescreening' samo bio rezultat tog prethodnog pristupa. (...)

Uz sve sumnje o motivima političkih struktura za život u zajedničkoj državi, vrijedilo bi provjeriti jedini motiv za koji se čini da je svima zajednički, a to je motiv pridruživanja EU. U tome je Brisel dužan ponuditi ruku i pokušati provesti postepene promjene. U obzir mora uzeti i psihološki vidik da će se političke vođe angažirati za taj cilj samo ako budu imali realnu mogućnost da oni uvedu BiH u EU. Odgovor je, dakle, u velikoj mjeri u Briselu, pri čemu nimalo nisu zanemarljive uloge Zagreba i Beograda.<sup>740</sup>

## **Bosna i Hercegovina – izvještaj**

### **Uvod**

Izvještaj sam pripremio na osnovu dogovora sa predsjednikom Republike, predsjednikom Vlade RS i ministrom vanjskih poslova (MIP). Namijenjen je promišljenim pripremanjima Slovenije prije evropskog skupa o Bosni i Hercegovini (BiH). Po dogovoru, izvještaj sam napisao kao povjerljiv, što znači da nisam upotrebljavao „diplomatski“ rječnik, niti sam posvećivao pažnju uravnoteženju svojih ocjena sa dostignućima, koja su rezultat dugogodišnjih intenzivnih napora različitih činilaca u BiH i međunarodne zajednice (MZ). Zanimali su me samo problemi.

Izvještaj sam pripremio na osnovu brojnih razgovora sa predstavnicima bošnjačke, srpske i hrvatske političke elite, predstavnicima civilnog društva, akademskih krugova i međunarodnih organizacija u BiH, posebno sa OHR, sa poznavacima odnosa u Sloveniji i, na osnovu uvida u brojne dokumente, u novembru i decembru. Veoma su mi pomogli profesionalna ekipa Ministarstva vanjskih poslova i ambasador RS u BiH, sa svojom ekipom.

Osnovna konstatacija koju je moguće izvesti iz razgovora i na osnovu obavljenih analiza je da je period od posljednje četiri godine za BiH potpuno

---

<sup>740</sup> Iz zabilješke razgovora Milana Kučana i Hermana Van Rompuya, zapisala Špela Furlan, 9. 2. 2011, OAMK.

izgubljeno vrijeme, a da će nastavljanje *status quo* značiti nenadoknadivi gubitak za privredni i socijalni razvoj i zaostanak u svim pogledima za državama u neposrednom susjedstvu. Zadržavanje *status quo* ne omogućava razvoj i blagostanje BiH, ugrožava njenu stabilnost i mir, kao i stabilnost na jugoistoku Evrope. Potpuno ozbiljno i sa svim posljedicama, postavilo bi se pitanje smislenosti opstanka države.

Za razliku od brojnih ocjena, posebno u međunarodnim krugovima, potpuno sam uvjeren da se razmišljanja o budućnosti BiH ne može zatvoriti u okvire u kojima je, takorekuć, zabranjeno otvarati neka, po mom mišljenju, suštinska pitanja, kao što je, naprimjer, ima li Bosna i Hercegovina dugoročno budućnost i, ako ima, kakvi uslovi moraju za to biti ispunjeni. Moja iskustva i zaključci do kojih sam došao na osnovu dugogodišnjeg poznavanja situacije u Bosni i Hercegovini govore mi da je potrebno, pri promišljanjima o budućnosti Bosne i Hercegovine, poći od krute realnosti, takve kakva je, a ne od fiktivnih stanja, jer samo tako se mogu rješavati sada realno postojeći problemi ljudi, bez ambicije da se stvari mogu riješiti unazad.

U glavnom dijelu izvještaja donosim ocjenu odnosa i, ukratko, glavne probleme BiH u deset tačaka, bez ambicije da sam obuhvatio sve i razvrstao ih po njihovoj političkoj relevantnosti. Za lakše razumijevanje, ključne misli u izvještaju su posebno naglašene (podebljane), glavne konstatacije su navedene u zaključnom dijelu.

## **Ocjena stanja i zaključci**

1. Tri suprotstavljena koncepta o budućnosti i opstanku države (srpski, hrvatski i bošnjački)

Između političkih elita sva tri naroda koji konstituiraju BiH nema saglasnosti o njenoj budućnosti.

Za razumijevanje situacije u Bosni i Hercegovini, za promišljanje njene budućnosti, u obzir treba uzeti da, s obzirom na strukturu državopolitičkog uređenja, odnosno ustavnog sistema, kao i s obzirom na sam opstanak BiH, između političkih elita sva tri konstitutivna naroda, ne postoji (nikakva) saglasnost. Tako je bilo već 1990. godine, nakon uvođenja parlamentarne partijske demokratije (političke partije imale su izrazito nacionalna programska usmjerenja), kao i nakon prvih demokratskih izbora. Tu činjenicu neprekidno treba imati u vidu, kako zbog razumijevanja rata i njegovih ciljeva, tako i zbog razumijevanja stavova pojedinih entiteta u nastojanjima za političke promjene, uključujući i sadašnje napore za promjene Ustava (IV aneks Daytonskog mirovnog sporazuma) i za približavanje BiH evroatlanskim integracijama.

- A) Pojednostavljeno, te suprotstavljene koncepte moguće je ovako opredijeliti:



- B) Unitarna građanska država, za njega se zalaže bošnjačka politička elita (elita najbrojnijeg naroda u BiH);
- C) Nacionalna srpska država, labavo povezana sa drugim dijelovima države (konfederacija), ili potpuno samostalna država, što je koncept srpske političke elite;
- D) Unija tri etničke zajednice (entitete), ili pripajanje hrvatskog dijela Republici Hrvatskoj, što je koncept hrvatske političke elite (Herceg Bosna). Daytonski sporazum (DPA) je djelimično prekrpio ta tri koncepta, ali ih nije mogao objediniti.

Međunarodna zajednica (MZ) je, nakon internacionalizacije jugoslavenske krize, mirovnom konferencijom o Jugoslaviji (Brisel, 1991.), a još više sa Daytonskim sporazumom, postala odlučujući faktor i u rješavanju konflikta u Bosni i Hercegovini. Sve tri strane, unutrašnji akteri rata, nisu se mogli sporazumjeti, jer je svaka insistirala na svom konceptu, niti o kompromisnom rješenju za uređenje Bosne i Hercegovine, niti o njenoj budućnosti. Tako je međunarodna zajednica predlagala rješenja, na kraju ih je realizirala, a da sa njima, na kraju nije niko bio zadovoljan, niti im je bio privržen.

Međunarodna zajednica, pri rješenjima (nametnutim), nije dovoljno uzela u obzir (nije mogla uzeti u obzir), činjenicu da je današnja Bosna i Hercegovina podijeljeno društvo tri nacionalne, socijalne i vjerske zajednice (etnije), koje nije moguće urediti po principima univerzalnog modela parlamentarne demokratije utemeljenog na liberalnim principima, a da se ne uzme u obzir i njena nacionalna podijeljenost. Zbog niza razloga, historijskih, teritorijalnih i drugih, nije moguće urediti njen državni ustroj po principima klasične federacije.

Polazište Međunarodne zajednice bilo je da Bosnu i Hercegovinu treba urediti kao multietnično, multikulturno i multikonfesionalno društvo (tako je bilo prije rata) i tome prilagoditi državno uređenje. Sa Daytonskim sporazumom je nastao privid da je Bosna i Hercegovina još uvijek onakva kakva je bila prije rata, iako je, uistinu, sve drugačije. Bosna i Hercegovina je suštinski promijenjena, tako da kod uređivanja društvenih odnosa ne mogu više vrijediti stari modeli. Polazište o multikulturalnosti nije prihvatila ni jedna od etničkih grupa, jer je svaka željela i želi (nakon ratnih iskustava) zaštititi i sačuvati svoj nacionalni i kulturni identitet i teritorij (etnički što očišćeniji od drugih). Etnije u Bosni i Hercegovini pripadaju (historijski) različitim interesnim i vrijednosnim usmjerenjima, sa dubokim nacionalnim, vjerskim, etničkim, jezičkim, kulturnim i socijalnim razlikama, koje bez unutrašnjih i vanjskih vezivnih faktora ne mogu funkcionirati kao građansko društvo na liberalnom modelu demokratije, sa snažnim civilnim društvom. Ishodište multietničnosti nije dosljedno proveo ni Daytonski sporazum (uključujući i aneks IV). Ustavno uređenje izvela je iz etničkog principa. Na njega se pozivaju političke elite sve tri etničke zajednice, koje o budućnosti Bosne i Hercegovine razmišljaju, na prvom mjestu, iz perspektive interesa vlastite etničke

zajednice, a ne iz perspektive zajedničkog državnog interesa Bosne i Hercegovine. Svaki prijedlog promjena je unaprijed osuđen na neuspjeh, ako ne uzme u obzir tu činjenicu. Na neuspjeh je, takođe, osuđen i svaki pokušaj mijenjanja Ustava, koji bi se pokušao provesti pomoću vanjske prisile (Ured visokog predstavnika – OHR). Sadašnje ustavno uređenje omogućava zloupotrebu zaštite nacionalne ravnopravnosti i tako, na svoj način, samo generira nacionalizme.

Na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine, osim u distriktu Brčko, prisutno je razdvajanje djece po školama, po nacionalnim kriterijima, na svim nivoima, osim na univerzitetima.

## 2. Evropska unija i Bosna i Hercegovina

– Proevropsko opredjeljenje političkih elita u Bosni i Hercegovini je najsnažnije uporište za racionalno angažiranje, posebno EU.

– Proces približavanja Bosne i Hercegovine EU mora biti dvosmjerna cesta.

Jedini zajednički cilj, trenutno je (bar na deklarativnom nivou) ključnih (nacionalnih) političkih partija, pridruživanje Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji (i NATO, iako ne u istoj mjeri). Pri tome su njihova očekivanja, interesi, poznavanje, spremnost i razumijevanje prirode i dubine promjena, koje su potrebne za ostvarivanje toga cilja, potpuno različiti. Bez obzira na to, proevropsko opredjeljenje političkih elita Bosne i Hercegovine, u ovom trenutku je najsigurnije uporište za racionalno međunarodno angažiranje, posebno za angažiranje EU, kao i za uspostavljanje političkog dijaloga unutar Bosne i Hercegovine.

Proces približavanja Bosne i Hercegovine EU morao bi biti dvosmjerna cesta. Morao bi biti izraz spoznaje i volje Bosne i Hercegovine, a istovremeno spoznaje i volje EU da je to zajednički strateški interes i cilj, pa tako i zajednički zadatak. Da bi EU bila dovoljno veliki motiv da političke elite pristanu na promjene, tom cilju mora biti prilagođena hronologija, a postupci prilagođeni specifičnostima Bosne i Hercegovine. Proces približavanja je teži, ali i ambiciozniji, pošto je to, istovremeno i proces izgradnje države (posebno njene funkcionalnosti) i proces izgradnje mira.

Treba se pomiriti sa činjenicom da Bosna i Hercegovina (još) nije država kao druge. To posljednje zahtijeva promjenu prakse, koju je EU do sada imala, u odnosu na prijem novih članica. Zahtijeva prilagođenu predpristupnu strategiju (i finansijsku), koja će omogućiti angažiranje (ekspertna i politička pomoć) EU od samog početka procesa (Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju), a ne samo u periodu zaključnih pregovora. I samo dodjeljivanje statusa kandidata za prijem mora biti prilagođeno tome cilju. Ne radi se o bilo kakvom odstupanju ili popuštanju pri kriterijima koje mora ispuniti država. Kod kriterija se mora dosljedno ustrajati. Opasno je razmišljanje da će nestati sve težnje ka dezintegraciji kada Bosna i Hercegovina postane punopravna članica EU. Prilagođavanje

strategije specifičnostima Bosne i Hercegovine samo bi skratilo vrijeme priprema i osposobljavanja Bosne i Hercegovine za članstvo. Ovo je, iz aspekta motiviranosti političkih struktura, veoma važan element. Sadašnja generacija bosanskohercegovačkih političara mora osjećati potrebu da ona uvede Bosnu i Hercegovinu u EU, drugačije neće imati motiva za kompromise, popuštanje i angažiranje, pa se, uistinu, u tom procesu neće dovoljno angažirati. U odnosu EU prema Bosni i Hercegovini, ne radi se samo o oživljavanju „solunskog duha“. Mora se razumjeti da je Bosni i Hercegovini potrebna EU toliko koliko je EU potrebna Bosna i Hercegovina (sigurnost i stabilnost).

Uz neophodno uzimanje u obzir specifičnosti Bosne i Hercegovine i za potvrdu interesa EU za pridruživanje Bosne i Hercegovine EU, potrebno je u institucijama EU pripremiti poseban program aktivnosti i angažiranja Bosne i Hercegovine, čiji je cilj osposobiti Bosnu i Hercegovinu za ulogu partnera u procesu integracije. Specifičnostima Bosne i Hercegovine treba prilagoditi i redosljed koraka (ni u kakvom slučaju ne snižavati kriterije) državi u pojedinim izvedbenim fazama projekta.

Značajan dio procesa pridruživanja Bosne i Hercegovine je informiranje građana o EU, o tome šta je ideja evropskog udruživanja, o tome šta bolje donosi pojedincu i državi (višenacionalni), kako djeluje, za koje vrijednosti se zalaže. Informiranost o tom je slaba, informacijski sistem je neprilagođen tome zadatku, civilno društvo premalo angažirano. Tako je slika o EU nedovoljna, djelimična, neobjektivna i ne može mobilizirati javnost da postane realni faktor pritiska na političke partije unutar svojih entiteta da napuste sadašnju izrazitu prevagu nacionalnih prioriteta i retorike u svojim političkim programima i agendama (iznimka je SDP).

### 3. Prepreke efikasnom procesu približavanja Bosne i Hercegovine EU

– Odstraniti treba prepreke za efikasan proces približavanja Bosne i Hercegovine EU

Taj cilj je moguće postići samo obavezujućim dogovorom političkih partija.

Naprvo mjestu, radi se o postupcima harmonizacije bosanskohercegovačkog zakonodavstva sa pravnim redom EU. Veliku prepreku predstavlja sistem entitetskih i nacionalnih prava veta, koji je, zbog zaštite (posebnih) vitalnih interesa entiteta (entiteta Republika Srpska i entiteta Federacije Bosna i Hercegovina), kao i zaštite vitalnih interesa etnija (Bošnjaka, Srba, Hrvata), Ustavom (DPA, Aneks IV) uveo sistem odlučivanja na nivou države (u dvodomnom parlamentu i Vijeću ministara) i, dijelom, i na nivou Federacije Bosne i Hercegovine.

Nije realno očekivati da bi se ta prepreka mogla odstraniti promjenom Ustava (DPA-Aneks IV) tzv. evropskim amandmanom. Promjenama Ustava (osim amandmana „Sejdić-Finci“), odlučno će se, ako niko drugi, suprotstaviti

bar Republika Srpska. To je izričito zapisano u Platformi za zajednički nastup na nivou Bosne i Hercegovine, koji su potpisale SNSD i SDS, dvije najmoćnije (nacionalne) političke partije Republike Srpske. Ključni razlog za njihovo suprotstavljanje ustavnim promjenama je svijest da zahvati u ustavno uređenje u principu, slabe poziciju (nadležnosti) Republike Srpske i da ih, kada započne proces mijenjanja, nije moguće ograničiti.

S obzirom na to da je realna moć u Bosni i Hercegovini u rukama političkih (nacionalnih) partija, a ne u institucijama države, cilj (otklanjanje prepreka) moguće je dovoljno efikasno postići obavezujućim dogovorom političkih partija, da će se založiti za zajednički cilj – ulazak u EU integracije i da, u tome, neće koristiti pravo veta. Po svom pravnom značaju, to bi bio dogovor između Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine, koji bi sponzorirala (i kontrolirala) EU. Partije u Bosni i Hercegovini bile su blizu takvom dogovoru u tzv. Aprilskom paketu (2006)! Ostvarivanje dogovora zahtijevat će aktivnu ulogu EU, preko posebnog predstavnika, kojemu bi, definirano već u tom dogovoru, pripadala nadležnost da tumači da li se u promjenama pravnog uređenja radi o aktima harmoniziranja pravnog poretka sa pravnim poretkom EU. Tako bi EU dokazala da je pripremljena i uistinu spremna preuzeti odgovornost za budućnost Bosne i Hercegovine i time rasteretiti OHR i širu međunarodnu zajednicu. U svemu tome, treba uzeti u obzir, da su se svi vanjski pritisci na političare u Bosni i Hercegovini pokazali kao kontraproduktivni. O tome dovoljno ilustrativno svjedoče javno izrečene obaveze političara u Republici Srpskoj, da će se u slučaju alternativnog izbora između EU i Republike Srpske, uvijek odlučiti za Republiku Srpsku.

#### 4. Ustavne promjene

– Od sadašnjeg Ustava, koji je dio Daytonskog sporazuma (aneks IV), treba doći do Ustava BiH.

– Potreban je dogovor Bošnjaka, Srba i Hrvata pod kojim uslovima žele zajedno živjeti u jednoj državi.

Ustavne promjene moguće su samo postepeno, u procesu približavanja BiH Evropskoj uniji, dogovorom političkih partija i bez vanjskih pritisaka (Butmir!). Za sada, postoji samo načelan pristanak ključnih bosanskohercegovačkih političkih partija za izvršenje presude Evropskog suda za ljudska prava (presuda u slučaju Sejdić-Finci) o otklanjanju diskriminacije. O konkretnoj promjeni Ustava, koja je za to potrebna, pogledi su različiti (pošto ne ide za, na prvom mjestu, otklanjanje diskriminacije manjina, nego za otklanjanje diskriminacije pripadnika konstitutivnih naroda). Do toga se neće doći na brzinu, jer to, posljedično, zahtijeva promjenu izbornog zakonodavstva, što je zahtjevan zadatak, posebno u Federaciji Bosne i Hercegovine (i zakona o popisu stanovništva)!

Kada je riječ o promjenama Ustava, treba imati u vidu da Bosna i Hercegovina nema pravi Ustav. Ustav je samo dio mirovnog sporazuma (DPA – Aneks IV). Nije nastao kao rezultat dogovora konstitutivnih naroda Bosne i Hercegovine o principima ustavnog uređenja, o strukturi i institucijama države i o načinima odlučivanja. Drugim riječima, nije rezultat dogovora sva tri naroda o tome da li žele zajedno živjeti u jednoj zajedničkoj državi, pod kakvim uslovima i sa zajedničkom odgovornošću za nju. Takvog dogovora nije bilo, takav dogovor nije ni bio moguć. Prije ili kasnije, do odgovora na to i dogovora o tome mora doći, ali put postepenih zahvata u Daytonskom sporazumu i Aneksu IV, nije pravi put za dostizanje toga cilja.

Daytonski sporazum je nastao u posebnim uslovima (kao i Aneks IV) rata, zločina, etničkog čišćenja i osvajanja teritorija (teorija „krvi i tla“!). Tada je nastao visok stepen međusobnog nepovjerenja i frustracija. Nakon petnaest godina, uslovi su se promijenili, a društveno uređenje koje bi rat i nasilje, odnosno život jednog naroda protiv drugog naroda, zamijenilo životom jednog pored drugog, još uvijek je ostalo isto, jedino važeće. Moralo bi biti zamijenjeno normalnim, mirnodopskim, demokratskim ustavom, koji bi polazio od prava čovjeka, parlamentarne demokratije, nacionalne ravnopravnosti i slobodnog tržišta, što bi omogućilo život jednog naroda sa drugim (na cijeloj teritoriji države), a struktura države bila bi izvedena iz tih principa. Odlaganje svih tih ideja (u procesu približavanja EU) znači pristanak i zadržavanje stanja „ni rata, ni mira!“

Ova, inače nužna promišljanja o Ustavu BiH, zahtijevaju, u svakom slučaju, veliku mjeru taktičnosti i preciznosti kod izbora trenutka za započinjanje te rasprave.

#### 5. Konfederalni odnos između Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine

– Konfederalni odnos između Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine kao prelazni period

Realnost koju u državopolitičko uređenje Bosne i Hercegovine uspostavlja Daytonski sporazum (a Aneks IV izvršava) je (bez obzira na različita tumačenja), konfederalni odnos između Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine. Što taj odnos duže traje, postaje moćniji i stabilniji. Zahvati OHR, kojim su neke od kompetencija (nadležnosti) Republike Srpske prenesene na nivo države Bosne i Hercegovine, u Republici Srpskoj su pojačali otpor prema jačanju državne funkcionalnosti, ali i ubjeđenje da se mora izdržati pri konfederalnom položaju i nadležnostima koje Republika Srpska ima na osnovu Daytonskog mirovnog sporazuma (DPA). Odatle i ustrajavanje na tumačenju Daytonskog sporazuma „po slovu“ a ne „po duhu“. To je potpuno jasno napisano i u Platformi za zajedničko nastupanje SNSD i SDS (Dodik – Bosić) na nivou Bosne i Hercegovine i u inauguralnom govoru predsjednika Republike Srpske, Milorada Dodika. I inače, to je konstanta političkog koncepta. Razgradnja Daytonskog sporazuma, po toj

interpretaciji je razgradnja Bosne i Hercegovine, države u koju je, po njihovom dubokom ubjeđenju, Republika Srpska unijela svoj subjektivitet (teritorij) i suverenost (pa tu državu, na toj osnovi, uvijek može i napustiti).

Suprotstavljanje dosljednom provođenju daytonskog konfederalnog položaja Republika Srpska, kako od strane Bosne i Hercegovine, tako i od strane OHR, doveli su do kolapsa Bosne i Hercegovine. Republika Srpska i Bosna i Hercegovina su taoci jedan drugog, aktivan je sistem međusobnih blokada, konflikata i izigravanja. U Republici Srpskoj jačaju radikalni zahtjevi ka secesiji, kod Bošnjaka u Federaciji Bosne i Hercegovine jačaju zahtjevi za unitarnim uređenjem. Pod prividom jedinstvene države, koja bi održavala teritorijalni integritet Bosne i Hercegovine, protiče tiha unutrašnja secesija.

Poštovanje položaja Republike Srpske zagaraniranog Daytonskim sporazumom i dosljednost dejtonskim ugovorom određenih i razgraničenih nadležnosti između Republike Srpske, Federacije Bosne i Hercegovine i države Bosne i Hercegovine, uspostavili bi se čisti odnosi i odgovornosti između tri subjekta odlučivanja u Bosni i Hercegovini. Odnosi između konfederalnih jedinica, koji se odnose na zajedničke interese, mimo onih koji su isključiva kompetencija države Bosne i Hercegovine, uređivali bi se dogovorima (sporazumima), kako ih poznaje (doduše skromna i kratkotrajna) praksa konfederacija.

Provođenje konfederacijskih odnosa treba razumjeti i prihvatiti kao prelazno rješenje. Omogućilo bi se djelovanje (deblokada) države, utvrdili bi se jasni odnosi i odgovornosti, privredni razvoj i intenziviranje procesa približavanja Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji, omogućio bi se dijalog o budućnosti Bosne i Hercegovine, o volji za i o uslovima zajedničkog života, koji bi se proveo u novom (pravom) Ustavu Bosne i Hercegovine.

Pri tom su značajna dva prigovora. Prvi je, da bi to predstavljalo raspad države. Ta mogućnost postoji, ali je manje vjerovatna ako se intenzivira proces pridruživanja Bosne i Hercegovine EU i značajnije povećá angažman EU u Bosni i Hercegovini, ako budu jasne i jedinstvene poruke Međunarodne zajednice o nepodržavanju secesije i ako budu jasni i sa Međunarodnom zajednicom usklađeni stavovi republika Hrvatske i Srbije. Drugi prigovor je da bi to značilo „pobjedu Miloševića.“ Pobjeda Miloševića je sadašnje stanje istinski očišćenog srpskog teritorija i blokada djelovanja države Bosne i Hercegovine, što problematizira smisao njenog opstanka. Takva kakva je sada – prije nedržava, nego država – ne uspijeva obezbijediti ni jedan od dva temeljna principa suštinska za opstanak višenacionalnih državnih zajednica – princip nacionalne ravnopravnosti i princip funkcionalnosti. Zbog toga nije sposobna obezbijediti integracijske mehanizme u sistemskom uređenju države i politikama njenog ostvarivanja (pravni sistem, privredni sistem, jedinstveno tržište, sudstvo, policija, sigurnost, odbrana, itd.). Zbog toga se, takođe, ne može boriti protiv organiziranog kriminala i korupcije, s jedne strane, a na drugoj, ne može obezbijediti privredni razvoj, socijalnu stabilnost i pravnu državu.

## 6. Federacija Bosne i Hercegovine

–Položaj Hrvata

–Nefunkcionalnost i neefikasnost

–Promjene Ustava Federacije Bosne i Hercegovine

Hrvati su najmanji narod u Bosni i Hercegovini, žive na nepovezanom teritoriju, dijelom i na teritoriji Republike Srpske. Hrvati nemaju svoj entitet, pa nemaju ni entitetski veto, kada se radi o zaštiti njihovih vitalnih interesa u odlukama na nivou Bosne i Hercegovine. Unutar Federacije Bosne i Hercegovine nemaju dovoljno efikasnih institucionalnih mehanizama za zaštitu svoje ravnopravnosti, principi srazmjernosti i proporcionalnosti nisu dosljedno provedeni niti u sastavu organa Federacije Bosne i Hercegovine, niti u procesu odlučivanja. Toj specifičnosti nije prilagođen ni izborni zakon. Događa se da predstavnike Hrvata izabere nehrvatska (bošnjačka) većina. Tako je, naprimjer, već drugi put izabran Hrvat, član Predsjedništva BiH, kojem Hrvati negiraju legitimnost. Kod Hrvata to proizvodi brojne frustracije i nezadovoljstvo. Umjesto pozitivne diskriminacije, koju bi zahtijevao ugroženi položaj Hrvata, kao manjinske etnije, dolazi do majorizacije od strane Bošnjaka. Posljedica je radikalizacija hrvatskih zahtjeva za trećim entitetom (čak i do zahtjeva da se cijela zapadna Hercegovina priključi Hrvatskoj). U svemu tome je interesantno da tu ideju hercegovačkih Hrvata podržavaju političari u Republici Srpskoj, a da, pri tom, nisu spremni na bilo kakav teritorijalni ustupak u svom entitetu, ili na osnivanje hrvatskog kantona u Republici Srpskoj. U takvoj podršci ne radi se o poštovanju principa ravnopravnosti, nego o preraspodjeli političke moći (savezništvu) unutar Bosne i Hercegovine. Kod Hrvata je već vidljiv osjećaj da nemaju mogućnost da Bosnu i Hercegovinu prepoznaju kao svoju državu, posljedica je intenzivan proces iseljavanja Hrvata i iz Posavine i srednje Bosne. Tome doprinosi i sistem dvojnog državljanstva i na toj osnovi i dvostruko biračko pravo. Kritičku analizu zahtijevaju odredbe i zahtjevi o vraćanju izbjeglica u svoje domove, definirane u Daytonskom sporazumu. Samo izrazi političke volje za ostvarivanje tako komplicirane operacije nisu dovoljni.

Prijedlozi o trećem entitetu (podržavaju ga u Republici Srpskoj) nailaze na otpor kod Bošnjaka, koji u tome vide ugrožavanje vlastite teritorije (teorija „krvi i tla“ i „njihove države“). Nisu skloni ni promjenama Ustava FBiH, bez kojih nema ostvarivanja institucionalne ravnopravnosti Hrvata, ne samo na nivou Bosne i Hercegovine, nego u svakom kantonu.

Promjene u Federaciji Bosne i Hercegovine su nužne. Bez njih je nemoguć svaki ozbiljan dijalog o promjenama Ustava BiH i o novom Ustavu, kao i o definiranju evropskog puta Bosne i Hercegovine, kao ključnog i zajedničkog cilja svih najznačajnijih političkih partija u sva tri entiteta.

Nefunkcionalnost Federacije Bosne i Hercegovine je drugi razlog koji zahtijeva promjene Ustava BiH (i izbornog zakona). U Federaciji Bosne i Hercegovine je na nivou federacije 16 ministarstava, u kantonima (10 kantona) situacija je različita, samo u kantonu Sarajevo je 12 ministarstava. (Pri tome mora se uzeti u obzir da je na nivou države BiH 9 ministarstava, u RS dodatnih 16 ministarstava). Procesi odlučivanja su komplicirani i dugotrajni. Administracija je hipertrofirana, neefikasna i skupa, a istovremeno odlučna u odbrani svojih pozicija (privilegija), koje im sadašnje uređenje omogućava, pa je protiv svakih promjena. Kritičke ocjene o nefunkcionalnosti Bosne i Hercegovine u velikoj mjeri povezane su upravo sa nefunkcionalnošću Federacije Bosne i Hercegovine. Ne može biti funkcionalna država (čak ni konfederalna), ako nisu funkcionalni i efikasni njeni dijelovi. Iz perspektive funkcionalnosti mnogo manje je problematična Republika Srpska, koja se zahvatima u Ustav i nadležnosti entiteta, potrebnim zbog funkcionalnosti države, suprotstavlja argumentom da prvo treba urediti stanje u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Poseban problem predstavlja islamski radikalizam, koji može postati opasnost u slučaju većih tenzija ili konflikata unutar Bosne i Hercegovine. Potrebna je objektivna ocjena ove pojave, posebno uticaja vahabijskog učenja i povezanosti sandžačkog imama Zukorlića sa ovim pokretom. Bez objektivne ocjene ove pojave, teško se suočiti sa njom, a istovremeno, to je alibi za optuživanje bošnjačkih političara i političkih partija.

#### 7. Daytonski mirovni sporazum (DPA)

–Unutar Daytonskog mirovnog sporazuma nije moguć normalan razvoj Bosne i Hercegovine.

– Daytonski mirovni sporazum se može mijenjati postepeno, u procesu približavanja Bosne i Hercegovine EU.

–Proces približavanja Bosne i Hercegovine EU istovremeno je proces izgradnje države i izgradnje mira.

Dugoročne promjene u Bosni i Hercegovini u okviru Daytonskog sporazuma nisu moguće. Daytonski sporazum je osigurač mira, ali je, istovremeno, glavna prepreka promjenama. Daytonski sporazum nije samo mirovni sporazum koji je zaustavio rat, nego je uspostavio i strukturu Bosne i Hercegovine i način njenog djelovanja (Amandman IV). Formula 3+ 2 (tri naroda, dva entiteta) u suštini je konfederalna formula naturena ratom (ratovima – još i bošnjačko – hrvatski rat).

Daytonski sporazum nije tipičan mirovni sporazum. Nije sklopljen nakon završetka neprijateljstava i ratnih operacija, nego ih je samo zaustavio. U ratu protiv Bosne i Hercegovine, u ratu državljana Bosne i Hercegovine protiv vlastite države, sa pomoći izvana, u trenutku zaustavljanja neprijateljstava nije bilo ni pobjednika ni pobijeđenih. Ni jedna od tri strane umiješane u rat, nije ispunila svoje ciljeve



(tri koncepta o BiH!!) i ni jedna se nije odrekla svojih ciljeva. U najvećoj mjeri, svoje ciljeve je uspjela ostvariti Republika Srpska. Njome su bosanski Srbi dobili „državu u državi“ i nemaju nikakvog razloga željeti promjene.

Daytonski sporazum je priznao rezultate rata – etničko čišćenje, otimanje teritorija. Sve to je, u velikoj mjeri, postignuto ratnim zločinima. Počinioci su odgovarali ili će tek odgovarati u Haagu, na Međunarodnom sudu za ratne zločine, ali su posljedice njihovih zločina prisutne i traju. Demografska slika Bosne i Hercegovine je promijenjena, podijeljena je na etnički, više ili manje, čiste teritorije. Daytonski sporazum je zaustavio ostvarivanje njihovih nacionalnih ciljeva vojnim sredstvima, nije spriječio i nije mogao spriječiti da strane umiješane u rat ne nastave pokušavati svoje ciljeve ostvariti upotrebom i zloupotrebom instrumenata koje omogućava struktura države i način njenog djelovanja. To je nastavak rata političkim sredstvima. Većina tih aktivnosti je legalna (po slovu DPA), iz aspekta Daytonskog sporazuma i demokratskih vrijednosti je potpuno nelegitimna! To stanje je posljedica dejstva da svaka od etničkih zajednica u Bosni i Hercegovini živi u uvjerenju da je u svojim nacionalnim interesima prikraćena na račun drugih. Političke elite su govornik i podstrekač te misaonosti. Katarze, neophodne za novi početak, nije bilo. Međusobna, drugačije dobrodošla opravdanja i izvinjenja vodećih političara Bosne i Hercegovine (kao i Hrvatske i Srbije) nisu dovoljna.

Bosna i Hercegovina živi sa Daytonskim sporazumom kao unutar luđačke košulje. Boji ga se rastrgati, pošto bi to ugrozilo sigurnost, dovelo do novog oživljavanja neprijateljstava, ne doživljava ga opušteno i lagodno, ne živi normalno, ne podstiče razvoj i privredni rast, ne zaustavlja sve veće socijalne tenzije, ne omogućava punu promociju ljudskih prava i građansku ravnopravnost, bez obzira na nacionalnu i religijsku pripadnost, a u svakom pogledu zaostaje i u poređenju sa drugim susjednim državama.

Promjena, bolje reći, zamjena Daytonskog sporazuma je, unatoč principu da mirovne sporazume nije moguće mijenjati, prepoznata ali ne i priznata nužnost. Drugo pitanje je kada i na koji način. Daytonsku Bosnu i Hercegovinu je, u najvećoj mjeri, formirala međunarodna zajednica. Daytonski sporazum je obezbijedio teritorijalni integritet države i njene vanjske granice, ali nije omogućio izgradnju države iznutra „od temelja do krova“. Uspostavio je politički sistem u kojem su dva entiteta *de facto* država u državi, koja je to samo *de iure*, a ne i stvarno. Struktura političkog uređenja, koje je uvedeno, ne omogućava mijenjanje, bez obzira na to koje partije ili koalicije vode državu. Političke partije gura u položaj u kojem nemaju, niti mogu imati ideoloških, odnosno vrijednosno determiniranih platformi, nego su, same po sebi, nacionalne ili potisnute (SDP) u nacionalističke opcije. Već i zbog toga što je Daytonski sporazum proizvod međunarodne zajednice i garant mira, njegovo mijenjanje je moguće samo u saradnji njegovih tvoraca (MZ) i potpisnika. Mijenjanje Daytonskog sporazuma moguće je samo

postepeno, kroz proces približavanja Bosne i Hercegovine EU, a taj proces je istovremeno i proces izgradnje države i izgradnje mira (što je i cilj DPA). Promjene Daytonskog sporazuma su, koliko u funkciji ubrzanja tog procesa, toliko njegova posljedica. Ključni cilj evropskog puta Bosne i Hercegovine je normalna evropska demokratska država, sposobna živjeti po principima i kriterijima EU i sa njenim vrijednostima, bez ugrožavanja mira i stabilnosti države, kao ni mira i stabilnosti u regiji i integraciji. Kada taj cilj bude ostvaren, Daytonski sporazum će postati nepotreban. Upravo zbog svoje temeljne funkcije osiguravanja mira, Daytonski sporazum do tada mora dosljedno važiti, posebno na područjima, koja su, iz tog aspekta najznačajnija. (Bosna i Hercegovina je centralni bezbjedonosni problem jugoistočne Evrope!).

## 8. OHR

- OHR treba sačuvati.
- OHR je garant mira i poštovanja Daytonskog sporazuma.
- Rasprava o njegovom ukidanju je neproduktivna.

Institucija OHR je veoma značajan sastavni dio Daytonskog sporazuma. OHR je garant daytonskog uređenja i, s obzirom na prirodu Daytonskog sporazuma, glavni garant mira i stabilnosti. Dakle, dok važi Daytonski sporazum, dok postoji potreba za njegovim djelovanjem, mora postojati i OHR. Potrebno je znati da je skoro sve ključne odredbe koje omogućavaju da država koliko-toliko djeluje, donio OHR, a ne državni organi Bosne i Hercegovine putem demokratske parlamentarne procedure! OHR je (zajedno sa Euroforom), ključni (jedini) faktor ograničavanja kršenja Daytonskog sporazuma i samovolje političkih faktora unutar Bosne i Hercegovine. Bez obzira na formalni (ustavni) položaj, OHR je – a preko njega i EU – dio političkog sistema Bosne i Hercegovine i dio funkcioniranja vlasti. I kao takav, mora nastupiti, ako se za to pokaže potreba. Drugačije je, uistinu, višak. Drugo pitanje je obim i intenzitet njegovih ovlaštenja, odnosno interveniranja u državopolitičke procese Bosne i Hercegovine. Izigravanja, možda i nejasnoće u pogledu njegove uloge i položaja u daytonskom uređenju Bosne i Hercegovine, kako među političkim akterima unutar Bosne i Hercegovine, tako i u Međunaordnoj zajednici i, kao posljedica toga zahtjevi za njegovo ukidanje, prije su kočnica, nego doprinos normalnom izgrađivanju državnosti Bosne i Hercegovine. Njegova uloga i potreba po obimu i intenzitetu njegovih ovlaštenja (bonska ovlaštenja), mogu se, i objektivno će se smanjivati u skladu sa procesom evropeizacije Bosne i Hercegovine. U odnosu na taj konačni cilj, OHR može biti katalizator procesa koji vodi do evropske Bosne i Hercegovine. Treba biti veoma oprezan prema ocjeni da OHR samovoljno prekoračuje svoja ovlaštenja, definirana u Aneksu X Daytonskog sporazuma. Potrebno je, inače, ocijeniti potrebu za održavanje bonskih ovlaštenja, nije moguće složiti se sa ocjenom da je OHR od sredstva za rješavanje problema postao dio problema, a

posebno ne sa ocjenama da je uništio dijalog domaćih političara i onemogućio postizanje unutrašnjeg konsenzusa onih, koji su na izborima dobili mandat za vođenje države. Više bi to vrijedilo za neke neformalne misije, koje su dolazile u Bosnu i Hercegovinu da ucjenjuju sa rješenjima za koja nisu imali mandat. Prenošnje odgovornosti za stanje u državi i društvu na OHR, samo su alibi za političke elite i za njihovu nespremnost za dijalog i konsenzus o temeljnim pitanjima djelovanja i budućnosti Bosne i Hercegovine. Rasprava o ukidanju OHR je potpuno neproduktivna i ohrabruje tendencije za izigravanje njegovih odluka. OHR treba sačuvati. O njegovoj budućnosti, a ne o opstanku, treba razmisliti s obzirom na veće angažiranje EU u Bosni i Hercegovini i preuzimanje veće odgovornosti za stabilnost, izgradnju državnosti, mira i evropskog puta Bosne i Hercegovine.

#### 9. Uloga Međunarodne zajednice u rješavanju krize u Bosni i Hercegovini

– Međunarodna zajednica ne može prepustiti sudbinu Bosne i Hercegovine političkim elitama Bošnjaka, Hrvata, Srba.

– Neophodan je zajednički pogled na Bosnu i Hercegovinu i usklađeno djelovanje.

– Jedinstvo Međunarodne zajednice je uslov za uspješan evropski put Bosne i Hercegovine.

Za uspješno okončanje uloge i odgovornosti koje je za prevazilaženje bosanskohercegovačke krize preuzela međunarodna zajednica, odnosno različiti faktori unutar nje sa različitim mandatima za vršenje svojih misija (OUN, NATO, OEBS, Vijeće Evrope, EUFOR...), neophodno je usvojiti koncept o budućnosti Bosne i Hercegovine, uskladiti aktivnosti i ustrajati na konzistentnoj politici ostvarivanja toga koncepta. Sâma Bosna i Hercegovina, okovana u svoje datosti, veliki je problem, kao što je problem djelovanje i odnos međunarodne zajednice.

Činjenica je da je dejtonska Bosna i Hercegovina rezultat nastojanja međunarodne zajednice da se završi rat među etnijama, koje su ratovale između sebe, je isforsirana. To je posljedica činjenice da su gospodari rata bili spremni prihvatiti samo ona rješenja koja su ostvarivala njihove nacionalne (ratne) ciljeve, a sve druge prijedloge su odbijali. Tako nije moglo doći do dogovora. Dogovora o budućnosti Bosne i Hercegovine (o tome da li i pod kakvim uslovima žele živjeti zajedno) kroz dijalog koji bi pokrenuli i vodili bosanskohercegovački političari sami, na osnovu svojih odgovornosti, još uvijek nema. Nametnuto ustavno uređenje, na koje pristaju jer je bolje od rata, ranije ili kasnije, postaće neefikasno. U takvim odnosima, poslije propasti pokušaja da se nature neke neophodne promjene, postaje razumljiv stav (EU,SAD), da se u Bosni i Hercegovini sami (političke partije) dogovore „bez vanjskog miješanja u unutrašnje poslove BiH“, iako takav stav nije ni principijelan, ni racionalan. Do sada nisu bili sposobni

da se sami dogovore o bilo čemu (izuzetak je vizni režim!). Konzerva (DPA) se ne može otvoriti iznutra! Za očekivati je da će, i nakon izbora 2010. godine, formiranja nacionalnih blokova i „matematičke“ a ne programske koalicije, biti samo moguć dogovor o „raspodjeli plijena“, dakle raspodjeli položaja u vršenju državnih funkcija i upravljanja državnim preduzećima.

Međunarodna zajednica se ne može odreći odgovornosti za Bosnu i Hercegovinu prije nego što budu ostvareni uslovi i spremnost da tu odgovornost preuzmu domaći akteri. Po uređenju koje je uveo Daytonski sporazum, Međunarodna zajednica je dio političkog sistema Bosne i Hercegovine, pa je nad Bosnom i Hercegovinom tako uspostavljen protektorat. Uslove za dijalog i konsenzus između bosanskohercegovačkih faktora tek treba stvoriti. Test o postojanju bar minimuma saglasnosti i spremnosti na dijalog biće dogovor o evropskom putu Bosne i Hercegovine i uklanjanje upotrebe veta na tom putu. Stvar procjene je, kako najefikasnije inicirati i podstaći takav dogovor, koji može biti i širi po svom sadržaju. Najadekvatniji oblik tog provjeravanja možda je konferencija svih bosanskohercegovačkih političkih aktera (političkih partija), pod sponzorstvom EU ili jedne od članica EU uticajnih u Bosni i Hercegovini (Njemačka), koja bi imala mandat EU. Međutim, uslov za bilo kakav angažman EU te vrste, mora biti ranije postignuta saglasnost unutar EU o konceptu budućnosti Bosne i Hercegovine, uključujući i njenu evropsku perspektivu i, u nastavku, jedinstvena i konzistentna politika u ostvarivanju toga koncepta. Samo tako učesnike konferencije moguće je (i potrebno) suočiti sa posljedicama nespremnosti na dogovor i poručiti im da Međunarodna zajednica ubuduće neće pristajati na ucjenjivanje. (Uključivši i mogućnost teritorijalnih promjena i vojne odštete!). Na prvom mjestu, mora ih se upozoriti da je samo Bosna i Hercegovina dobila međunarodni suverenitet u okviru postojećih granica i da je samo ta Bosna i Hercegovina članica OUN.

U samoj Bosni i Hercegovini angažirano je previše institucija, odnosno međunarodnih činilaca, koji ne djeluju usklađeno, na jasnom konceptu i uvijek u interesu Bosne i Hercegovine. Predloženo veće angažiranje EU pretpostavlja privlačenje i onih država koje su sponzorirale Daytonski sporazum, ili u Bosni i Hercegovini imaju uticaj i interese – SAD, Turska, Rusija, ali njihove akcije moraju biti usklađene sa konceptom EU! Zajednički cilj mora biti odstranjivanje žarišta destabilizacije i prijetnji miru na jugoistoku Evrope, izgradnja mira i države u kojoj se mora poštovati činjenica da je konstituiraju tri ravnopravna naroda. Uz priznavanje i poštovanje te činjenice, država mora biti funkcionalno organizirana da bi postala efikasna. Zajednička mora biti i odluka da se taj cilj može postići kroz intenzivan proces približavanja Bosne i Hercegovine EU, a da se u tom procesu Bosna i Hercegovina mora pomagati i razumjeti! Jedinstvo međunarodne zajednice je od suštinskog značaja za uspješnost na tom putu.

## 10. Uloga Beograda i Zagreba

–Hrvatska i Srbija su suodgovorne za rješavanje krize u BiH.

–Nužno je njihovo jasno opredjeljenje prema budućnosti BiH.

Uspjeh napora za brži put Bosne i Hercegovine u evropske integracije, a posebno u pronalaženju dugoročnih rješenja i promjena, u velikoj mjeri zavisi od dvije susjedne države, Republike Hrvatske i Republike Srbije. Za intenziviranje internog dijaloga političkih faktora u Bosni i Hercegovini, bez vanjskog miješanja, za što se, posebno, zalažu političari u Republici Srpskoj, nužno je kristalno jasno i nedvosmisleno opredjeljenje susjeda, kada je riječ o budućnosti Bosne i Hercegovine. Potrebna je kako politička tako i formalna i obavezujuća izjava da se te države odriču bilo kakvih teritorijalnih aspiracija prema Bosni i Hercegovini i da garantiraju njen opstanak u okviru današnjih granica i nepovredivost njenih međunarodnih granica. Neophodna je jasna izjava da je država bosanskih Hrvata i Srba (isto toliko koliko i Bošnjaka), Bosna i Hercegovina i da je Sarajevo prijestolnica te države. Takođe je neophodno jasno opredjeljenje da se o unutrašnjim odnosima u Bosni i Hercegovini moraju dogovoriti Bošnjaci, Hrvati i Srbi, a da će susjedne države poštovati taj dogovor, uz istovremenu izjavu, da će obje države u podsticanju unutrašnjeg dijaloga i traženju rješenja saradivati unutar nastojanja međunarodne zajednice, čiji su dio, kao suverene države. U nesporno povoljnijoj atmosferi, koju sada stvaraju predsjednici Josipović i Tadić, to je moguće.

Takva opredjeljenja smanjila bi mogućnost igrice i izigravanja potrebe za unutrašnjim dijalogom kod hrvatskih i srpskih političara u Bosni i Hercegovini i svaljivanja odgovornosti na Zagreb i Beograd. Kod Bošnjaka bi se smanjio osjećaj da ni Hrvati, ni Srbi ne doživljavaju Bosnu i Hercegovinu kao svoju domovinu i državu, da sa njom neće i ne žele povezati svoju sudbinu i odgovornost za nju. Više ne bi bilo moguće istrajati i održavati političku tezu da i Srbi i Hrvati imaju svoju državu, dok je Bošnjaci nemaju, iza čega se skriva težnja za bošnjačkom majorizacijom Bosne i Hercegovine.

U skladu s ovim, treba provjeriti da li još postoje utemeljeni razlozi za takozvane posebne paralelne odnose Republike Srpske sa Srbijom i Hrvata u Bosni sa Republikom Hrvatskom, koji su definirani u Daytonskom sporazumu. U vrijeme i u odnosima u kojima je Daytonski sporazum nastajao, za to je bilo razloga, u sadašnjim okolnostima, ti razlozi se najčešće koriste i zloupotrebljavaju i tako djeluju dezintegracijski. Hrvatska se tih mogućnosti, u principu, odrekla, Srbija na njima insistira, veze između Srbije i Republike Srpske su sve snažnije. Bošnjaci, koji nemaju u Daytonskom sporazumu tako definirane „države zaštitnice“, u toj ulozi sve više vide Tursku, koja sama, svojim aktivnostima, daje dovoljno povoda za takvo razmišljanje.

Veoma značajni su zato, stavovi i opredjeljenja Zagreba i Beograda, da bosanskohercegovački političari srpske i hrvatske nacionalnosti prihvate Bosnu

i Hercegovinu kao svoju domovinu i državu u kojoj sami moraju uređivati uslove zajedničkog života. Kao garanti da u tom traženju rješenja ne budu oštećeni interesi ni jedne etnije, ili ostvareni interesi jednih na račun drugih, moraju biti prepoznati međunarodni faktori – EU preko svojih institucija, OUN preko OHR, NATO i EUROFOR. Unutar tog međunarodnog konteksta, a ne izvan i mimo njega, ostvaruju se i uloge Hrvatske i Srbije.

### **Zaključne konstatacije**

Centralni problem je činjenica da ne postoji zajednički, jedinstven pogled političkih elita Bošnjaka, Srba i Hrvata o budućnosti Bosne i Hercegovine, da među njima nema spremnosti na dijalog o želji i uslovima za život u zajedničkoj državi. Surogat Ustava, kao temeljnog državnog dokumenta, koji bi morao biti posljedica dogovora postignutog pomoću takvog dijaloga, sada je Daytonski sporazum.

Dugoročni zajednički cilj Međunarodne zajednice i političkih elita u Bosni i Hercegovini mora biti dogovor o zajedničkom životu Bošnjaka, Srba i Hrvata u zajedničkoj državi, formuliran u Ustavu BiH, koji bi zamijenio Daytonski sporazum .

Daytonski sporazum je ostvario državu koja djeluje kao protektorat, prvenstveno preko mjera OHR, čime se zamagljuje činjenica da je država podijeljena unutar same sebe i nefunkcionalna. Nestabilna i nezaštićena pred mogućnosti izbijanja novih neprijateljstava unutar sebe, a neefikasna prema vani.

Niz razloga govori u korist nužnosti da se političke elite sva tri naroda u Bosni i Hercegovini podstaknu da započnu dijalog i postignu dogovor o tome kako živjeti zajedno, kakvu državu žele, kako da bude organizirana i kako da funkcionira. Dogovorom bi se moralo odrediti kako će u državi biti obezbijedena ravnoteža između dva temeljna principa, suštinski nezaobilazna za opstanak i djelovanje višenacionalnih zajednica: princip nacionalne ravnopravnosti i princip funkcionalnosti države. Tom cilju moraju biti podređena sva nastojanja Međunarodne zajednice.

Ako je to i za EU cilj, onda je razumljivo očekivati da će svoju odluku ostvarivati realnim i angažiranim otvaranjem ubrzanog puta Bosne i Hercegovine u EU. Činjenica da je proces učlanjivanja Bosne i Hercegovine u EU istovremeno i proces izgradnje države i izgradnje mira, zahtijeva veliki dodatni angažman EU. Uslov za uspjeh je jedinstvo Međunarodne zajednice u odnosu na budućnost Bosne i Hercegovine i njena dosljedna i usklađena politika u ostvarivanju usvojenih odluka.

Uprkos usmjerenja Međunarodne zajednice, treba razmisliti i o tome, šta učiniti u slučaju ako političke elite odbiju život u Bosni i Hercegovini kao zajedničkoj državi i njenu evropsku budućnost (Te mogućnosti nije moguće

isključiti!). Bolji je put mirnog razilaska, pod kontrolom i pomoću intervencije Međunarodne zajednice, od zaoštavanja međusobnih blokada, konflikata i zaostajanja u privrednom i društvenom razvoju. I u tom slučaju Međunarodna zajednica mora imati aktivnu ulogu. Razdruživanje Bosne i Hercegovine imalo bi konsekvence na odnose i na mir i bezbjednost na tlu nekadašnje Jugoslavije, ali i šire, u cijeloj jugoistočnoj Evropi.

U ovom trenutku, mogući su samo neki potezi unutar postojećeg stanja, koje je sankcionirano Daytonskim sporazumom.

#### 1. Kratkoročne mjere

- Formiranje Vijeća ministara BiH (realno u mjesecima nakon Nove godine).
- Vlada bi bila sastavljena koalicijski, iz tri nacionalna bloka. Više bi bila matematička (2+2+2), nego programska. Malo vjerovatno je da bi bila sposobna provesti veće promjene.
- Oživotvorenje presude Evropskog suda za ljudska prava i uklanjanje diskriminacije (slučaj Sejdić – Finci).
- Promjene izbornog zakona i usvajanje zakona o popisu stanovništva.
- Dogovor partija Vladine koalicije o zajedničkom zalaganju za proevropski put BiH i odricanju od upotrebe entitetskog i etničkog veta u postupcima harmonizacije zakonodavstva BiH i evropske legislative.
- Dogovor članica EU o budućnosti BiH i način angažiranja organa EU u BiH za ubrzavanje tog procesa (značajna uloga Hrvatske i Srbije).
- Smirivanje rasprave o budućoj ulozi i sudbini OHR.
- Promjene Ustava BiH kojima se mora obezbijediti:
  - a) Institucionalna ravnopravnost Hrvata u FBiH, koji su, do sada, prikraćeni narod u svojoj ravnopravnosti.
  - b) Funkcionalnost djelovanja FBiH (nefunkcionalnost države BiH u velikoj mjeri je posljedica nefunkcionalnosti FBiH).
- Poštovanje konfederalnog uređenja BiH uvedenog Daytonskim sporazumom, sa dvije konfederalne jedinice – entitete, Republika Srpska i Federacija Bosne i Hercegovine i, na toj osnovi uređivanje odnosa između njih.

Uzimajući u obzir specifičnosti Bosne i Hercegovine, koje zato zahtijevaju specifičan tretman i postupke u njenom približavanju EU, a posebno uzevši u obzir činjenicu da je proces njenog približavanja istovremeno i proces izgradnje države i proces izgradnje mira, unutar EU je nužno oblikovati poseban program potrebnih mjera i angažiranja EU u Bosni i Hercegovini (uz puno poštovanje kriterija, ni u kom slučaju njihovim smanjivanjem!) sa ciljem njenog osposobljavanja za ulogu partnera u procesu integracije. Specifičnostima Bosne i Hercegovine u

tom programu treba prilagoditi i hronologiju i prelazak iz jedne u narednu fazu procesa približavanja.

## 2. Dugoročna usmjerenja

–Podsticati dijalog političkih partija u Bosni i Hercegovini o budućnosti države. Cilj je oblikovanje Ustava BiH, čime se stvaraju uslovi za prestanak Daytonskog sporazuma i ukidanje međunarodnog protektorata nad BiH.

Alternativa navedenim prijedlozima je održavanje *status quo*, koji ne obezbjeđuje razvoj i blagostanje Bosne i Hercegovine i ugrožava stabilnost i mir u Bosni i Hercegovini i u široj regiji.

## KRATICE

BiH	Bosna i Hercegovina
RS	Republika Srpska, entitet
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine, entitet
OHR	Ured visokog predstavnika
DPA	Daytonski mirovni sporazum
MZ	Međunarodna zajednica
MIP	Ministarstvo inozemnih poslova
SNSD	Savez nezavisnih socijaldemokrata, vodeća politička partija u Republici Srpskoj
SDP	Socijaldemokratska partija FBiH

Ljubljana, 2. februar 2011.

Milan Kučan

P. S.

U vrijeme mojih razgovora u Bosni i Hercegovini, a i kasnije, u vrijeme nastanka Izvještaja, odvijali su se intenzivni razgovori između ključnih političkih faktora u Bosni i Hercegovini, posebno između prvih ljudi šest najvećih političkih partija o oblikovanju vlasti, kako u Republici Srpskoj, tako u Federaciji Bosne i Hercegovine i na nivou države Bosne i Hercegovine (SDP, SDA, SNSD, SDS, HDZ i HDZ 90). Razgovori su, prvenstveno, bili usmjereni na dogovor o oblikovanju Vlade FBiH i na sastav Vijeća ministara BiH, što je uslov da država funkcioniра. Danas, više od tri mjeseca nakon parlamentarnih izbora, kojima su određeni odnosi političke moći, realno se može očekivati da će doći do dogovora o formiranju Vlade FBiH. Bez vlade se ne može usvojiti budžet FBiH, posljedica je raspuštanje Parlamenta i politička i socijalna kriza. Te opasnosti su svjesni kako u SDP i SDA, tako i u oba HDZ, odnosno u političkim partijama koje imaju parlamentarnu



većinu. Posljedično, nakon formiranja Vlade FBiH, trebalo bi doći do formiranja Vijeća ministara BiH, čime bi bile uspostavljene sve institucije zakonodavne i izvršne vlasti u BiH, u oba entiteta i na nivou države. Te institucije, a posebno politički akteri koji stoje iza njih (političke partije), preuzeće odgovornost za sudbinu države i njeno usmjerenje u evropske integracije. Preuzeće i odgovornost za definiranje modela zajedničkog života, a time i za prevazilaženje osnovnih dilema koje, s obzirom na odnose, djelovanje i budućnost BiH, dijagnosticira i analizira ovaj Izvještaj. Zalaganje i zajedničko djelovanje za budućnost BiH u evropskoj integraciji, što je u ovom trenutku najsnažniji, a možda i jedini zajednički vezivni strateški cilj političkih faktora u BiH (bar na deklarativnom nivou), pokazaće i obezbijediće, da postanu nepotrebna pojedina pitanja, koja se odnose na budućnost i sudbinu države, njenu unutrašnju strukturu i postupke donošenja odluka. Razlog za ovakvo moje očekivanje je probuđeni interes u organima EU i razumijevanje važnosti stabilnosti BiH za evropski mir i stabilnost, kao i sa odlukom koja je sa tim povezana, da se EU ozbiljnije angažira u BiH, u pružanju pomoći na putu do članstva u EU, ali i spremnosti političkih faktora u BiH da tom cilju podrede svoje parcijalne partijske, političke, etničke i entitetske interese. Izvještaj je, time, u velikoj mjeri iscrpio svoju funkciju, njegovi elementi su, svakako, pomoć slovenačkom angažmanu, kako u organima EU, tako i u BiH, na olakšavanju puta BiH u evropsku integraciju. Intenzivnije angažiranje Slovenije očekuju kako u EU tako i u Bosni i Hercegovini.

Ljubljana, 7. mart 2011.  
Milan Kučan